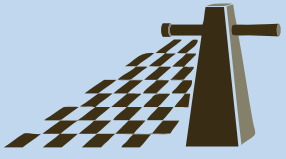

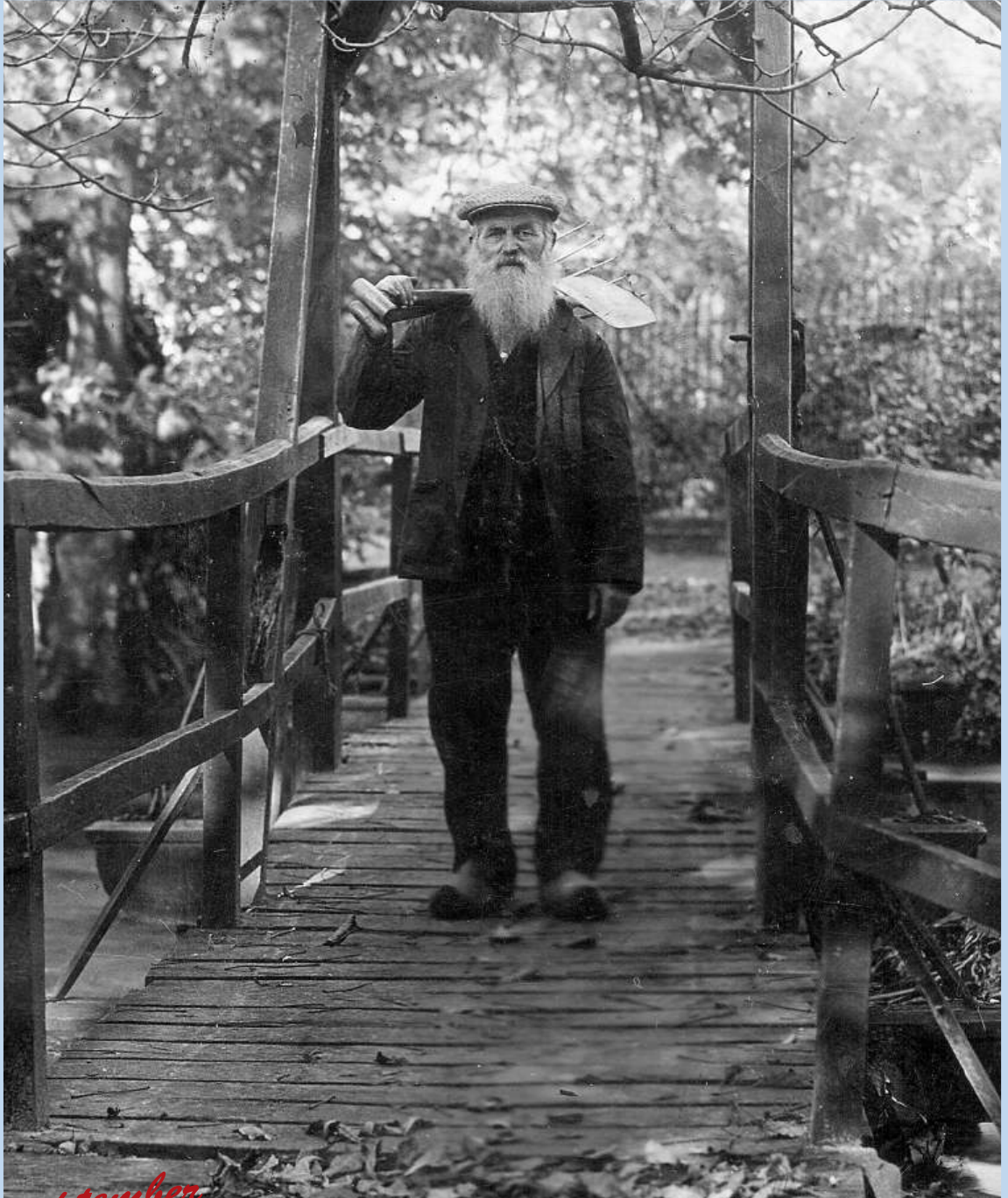
Boxtel Kroniek

Heemkunde Boxtel

Heemkunde Boxtel

*lezing 21 september
excursie 23 september
lezing 19 oktober*

augustus 2023

Voorwoord

Door Henk van Beers, voorzitter

Als ik dit voorwoord schrijf viert de zomer hoogtij. Ongekende hittegolven teisteren het gebied rondom de Middellandse zee en ook dichterbij huis stijgt het kwik tot dik boven de dertig graden. De wereld lijkt in brand te staan. Zelfs het kabinet Rutte krijgt het warm, ziet geen uitweg en een voor een hangen politici hun jas aan de kapstok. Slechts één constante blijft ons gegund: de televisie, die al jaren één vaste regel kent, namelijk dat geen programma te slecht is voor de zomerperiode. Op zo'n moment kan het verschijnen van de Boxtel Koerier een verademing zijn. Volop variatie vormt voor de redactie een must in deze komkommertijd. Zo komt zij midden in deze tropische omstandigheden met 'De Vorst' op de proppen, terwijl het dialect haar jas uitdoet tijdens de lezing op 19 oktober wanneer prof. dr. Jos Swanenberg uw inleider is. Voor het zover is krijgt u op 21 september met wandelgids Christ van Eekelen een verfrissende kijk op ons al dan niet voltooide verleden en twee dagen later, 23 september, schotelt de reiscommissie ons onder het motto 'Kijken en keuvelen in Kampen' een boeiende excursie voor. Sinds jaar en dag een aanrader eerste klas, wacht dus niet met uw inschrijving tot het te laat is. Hoe dan ook, zomer of geen zomer, het bestuur en de diverse werkgroepen hebben de afgelopen tijd allesbehalve stilgezeten.

Denkend aan 'Geef de mens op tijd een pluim en zij gaat vliegen' besteedden we aandacht aan de verdiensten van het Oertijdmuseum en onze voormalige secretaris Hanneke van der Eerden. Beiden werden tijdens de laatste jaarvergadering stevig in het zonnetje en de bloeme-

tjes gezet. Dankzij het nieuw aangetreden bestuurslid Jouke Vis is het bestuur weer stevig op sterkte. In deze Koerier komt de bodem waarop we leven en werken aan bod. Deze laat zich op meerdere manieren lezen als een boeiend boek waarin diepgravend bodemonderzoek met de dag meer blootlegt. De Dommel, die scheidt maar vooral verbindt, komt daarbij ruimschoots aan haar trekken. Ook staan we stil bij ons bezoek aan een aantal typerende boerderijen, terwijl aandacht wordt besteed aan de Goorestraat en haar naamgeving. Inzicht in geschikte werktuigen wordt geboden via het artikel over metaaldetectie. Zelfs de achterkant van de Kroniek doet mee, wanneer wij op 9 september pleiten voor 'een moment voor een monument.' Het levend erfgoed staat daarbij centraal. De vroegere bewaarschool meldt zich in de rubriek Nostalgia Varia, waarbij opnieuw blijkt dat alle begin moeilijk kan zijn. En dat komt dan aardig overeen met de opmerking van een ambtenaar, die mij ooit fluisterde: 'Ik kijk elke week in de Burgerlijke stand of er geen beroemde man of vrouw geboren is, maar ik vind niets dan onbekende beginnelingen...' Een regelrechte opsteker voor hen die binnen enkele dagen starten met een nieuw schooljaar, immers zijn we niet allemaal ooit beginners geweest. En kijk nu eens!? Al met al gaat het ons gezelschap stevig voor de wind, zeker ook omdat het aantal actieve leden gestaag toeneemt. Wij zijn u als leden dan ook uiterst dankbaar en willen dat graag hier publiekelijk uitspreken. Tot slot wens ik u veel leesgenoegen en ... houdt uw hoofd koel en de voeten warm. Tot ziens bij onze activiteiten.

Dommelbimd. foto: Christ van Eekelen

Donderdag 21 september 2023 om 20.00 uur in zaal Rembrandt, Rechterstraat 56 Boxtel virtuele historische interactieve wandeling door oud-Boxtel Uw wandelgids: Christ van Eekelen

Wandeling vanuit je luie stoel

De virtuele wandeling van ongeveer 3,5 km start op het perron van het NS-station. Na anderhalf-twee uur komen we aan bij het eindpunt van de wandeling. Het ligt aan de interactie of we dat eindpunt wel gaan halen. We kunnen ieder moment tijdens de wandeling stoppen en het eerste het beste café binnenstappen voor een afzakkertje of om onze blaren te laten doorprikken.

We wandelen in de verleden tijd en soms in de voltooid verleden tijd. Veel oude straatbeelden en gebouwen bestaan niet meer, maar misschien nog wel in de herinnering. Voor ouderen dus veel 'Oh ja's',

'dat weet ik nog wel' en voor jongeren: 'Oh wat mooi, zonde dat het weg is'.

Bijzondere gebouwen worden bekeken zoals de Marechausseekazernes (ja! meervoud), de Jordaan, Hebox, postkantoor, villa Phaf en nog veel meer. En....we gaan zelfs binnen kijken in een heel oud pandje dat ooit als dienstwoning bij kasteel Stapelen hoorde, een openbaring!

Tijdens de wandeling komen we ook bijzondere Boxtelaren tegen zoals de Suisse Van de Steen (Steentje), verloskundige Rosalie de Haas-Selhorst en Mijntje van de Sande.

Verlag jaarvergadering 16 maart 2023

Zaal Grand Café Rembrandt te Boxtel. Verslag door Gerard Buiks en foto's: Rini van Oirschot

Aanwezig: Ca. 30 leden; vijf gasten van Oertijdmuseum (deel vergadering); Otte Strouken van bestuur Brabants Heem.

1. Welkom en opening.

Voorzitter Henk van Beers heet de leden en ook de gasten hartelijk welkom.

2. Uitreiking van de Heemkundepluim en speld Brabants Heem.

Vertegenwoordigers van het Oertijdmuseum

De voorzitter geeft het ontstaan en functie van de Heemkundepluim en toebehoren aan; nu wordt de pluim voor de zevende keer uitgereikt. Hij leest het juryrapport voor. Dit jaar is de winnaar het Oertijdmuseum, waarvoor de basis werd gelegd door René en Thea Fraaije. Het museum heeft een grote aantrekkingskracht gekregen binnen en buiten Boxtel. Het museum betreft daar vrijwilligers bij, zoals in de Archeohotspot. De voorzitter overhandigt de Heemkundepluim, waarna René ingaat op het ontstaan en werkwijze van het museum en de mensen die daarbij betrokken zijn. Momenteel trekt het

museum ca. 80.000 bezoekers per jaar. Het museum heeft nieuwe soorten oud leven ontdekt en hij vertoont een mooie film. Mensen kunnen in het nieuwe museum (nieuwbouw startte in 1998) ook zien hoe paleontologen te werk gaan.

Dik Bol geeft aan dat de relatie tussen heemkunde en het museum vooral ligt in de in 2008 gestarte werkgroep archeologie. Zij onderzoekt in de daar sinds 2017 gevestigde Archeohotspot haar Boxtelse vondsten en bewaart ze daar; een aantal tentoonstellingen passeert de revue. De werkgroep ArcheoHotspot heeft een referentie-collectie, samengesteld door Carlo Spee, de basis voor het determineren van vondsten. De werkgroep is heel blij dat zij in het Oertijdmuseum haar activiteiten mag uitvoeren, maar ook omdat er veel publiek incl. jongeren haar werk kan zien. De voorzitter concludeert dat het museum midden in de samenleving staat en hij geeft het woord aan Otte Strouken, bestuurslid van Brabants Heem. Momenteel hebben de kringen Brabants Heem in totaal ca. 33000 leden. Veel leden, maar ook kartrekkers en daar is Hanneke van der Eerden er een van.

Voorzitter Henk van Beers overhandigt de Heemkundepluim aan René Fraaije

Hanneke van der Eerden ontvangt het zilveren draagsigne van Brabants Heem uit handen van bestuurslid Otte Strouken

Hij schetst haar inzet in haar werk bij het BHIC, maar ook als vrijwilliger bij Heemkunde Boxtel; daar was zij 25 jaar secretaris maar verzorgde ook de ledenwerving, schreef artikelen, verzorgde de nieuwsbrief en is nu redactielid Boxtel Kroniek; zij voerde de eindredactie van boeken. Zij doet dit uiterst nauwgezet en is eigenlijk onmisbaar voor de heemkunde. Daarom spelt hij haar het zilveren draaginsigne op van Brabants Heem. Hanneke is heel blij met de onderscheiding en meldt dat ze intussen bestuurslid is van de erfgoedvereniging Kèk Liemt.

3. De jaarvergadering.

Het verslag van de jaarvergadering in 2022: De vergadering stemt hier zonder opmerkingen mee in. **Financieel verslag over 2022.**

De kascommissie, met als leden Elly van Hellemond-Hendriks en Wilbert Steenbakkers, hebben bij de kascontrole niets onoorbaars gevonden en maken de penningmeester complimenten over haar boekhouding. Zij adviseren om de penningmeester en het bestuur te déchargeren van het gevoerde financieel beleid. De vergadering stemt daar zonder opmerkingen en met applaus mee in. Jos Mandos geeft zich op om over 2023 samen met Elly van Hellemond-Hendriks de kascontrole uit te voeren.

Penningmeester Nellie van den Brandt-Boselie neemt het financieel verslag door

Begroting voor 2023.

Het bestuur stelt voor om de contributie te handhaven op €20. Vergadering stemt daar mee in. Op de vraag wat de reserves Stichting Hartje Boxtel en Petrusmonumenten voorstellen, antwoordt de penningmeester dat deze eerder aparte stichtingen enkele jaren terug bij hun opheffing de overblijvende budgetten schonken aan Heemkunde Boxtel; het bestuur heeft ze geormerkt voor de doelen van die stichtingen. De vergadering gaat akkoord

met de begroting.

We staan stil bij de in het verslagjaar overleden leden. Per 31 december 2022 hadden we 225 leden en het ledental groeit nog steeds.

De voorzitter wijst op de mogelijkheid van het ca-deau doen, b.v. op een verjaardag, van een jaar lidmaatschap Heemkunde Boxtel. De begunstigde kan dan meedoen aan allerlei activiteiten en krijgt de Boxtel Kroniek ieder kwartaal in de bus. Te verkrijgen bij onze secretaris

4. Bestuursaangelegenheden.

Aftredend zijn Christ van Eekelen en Harrie van den Berg; zij stellen zich herkiesbaar. Jouke Vis stelt zich kandidaat, leidend tot weer een bestuur van zeven leden. Hij stelt zich voor. Hij is historicus en werkte o.a. als raadsgriffier in Boxtel en in Sittard-Geleen tot 2022 en woont in Esch. Er stelden zich geen tegenkandidaten. De kandidaten worden bij hand opsteken unaniem gekozen.

Het nieuwe bestuurslid Jouke Vis stelt zich voor

5. Jaarverslag van onze secretaris.

Christ loopt een aantal activiteiten door; zie ook de bijlage bij de agenda. Nog steeds missen we ons oud-bestuurslid pater Hans de Visser regelmatig in onze activiteiten. De Boxtel Kroniek kwam weer vier keer uit; in totaal heeft de Kroniek nu al 50 artikelen opgeleverd. Graag doorgeven aan onze secretaris als hij niet bezorgd wordt of als men er kritiek op heeft. Op een vraag van de voorzitter geven enkele leden aan dat zij de investering in de kroniek beslist de moeite waard vinden.

Secretaris Christ van Eekelen blikt terug op 2022

6. Sluiting. De voorzitter sluit, na het melden van enkele bijeenkomsten, de vergadering en bedankt de leden voor hun aanwezigheid. We hebben een vitale vereniging.

Donderdag 19 oktober 2023 om 20.00 uur in zaal Rembrandt, Rechterstraat 56 Boxtel 'Wezen en waarde van het dialect in Brabant' Lezing door prof. dr. Jos Swanenberg

'Wezen en waarde van het dialect in Brabant'

Op donderdagavond 19 oktober geeft Jos Swanenberg een lezing voor Heemkunde Boxtel. De lezing begint met een gedachtegang over het wezen en de waarde van het dialect in Noord-Brabant. Daarbij gaan we in op enkele algemene verschillen en overeenkomsten tussen taal en dialect, en vervolgens op het Brabantse dialectlandschap. Brabantse dialecten zijn immers niet allemaal hetzelfde, in Boxtel en omgeving spreekt men heel anders dan in Bergen op

Zoom, Budel of Boxmeer.

Welke kenmerken maken dialecten verschillend en waar komen die verschillen eigenlijk vandaan? Al meer dan honderd jaar constateren onderzoekers dat onze dialecten met uitsterven worden bedreigd. Al die tijd waarschuwt men al voor dialectverlies en taalschaamte. Anderzijds is er nog nooit zoveel in het dialect geschreven en gezongen als in de laatste decennia. In hoeverre is dialect in gevaar?

Jos Swanenberg is hoogleraar Diversiteit in Taal en Cultuur in Brabant aan de Universiteit van Tilburg en werkt daarnaast bij het Meertens Instituut in Amsterdam. Daarvoor was hij samensteller van het *Woordenboek van de Brabantse Dialecten* (Radboud Universiteit Nijmegen). Hij publiceerde diverse boeken en artikelen over taal, cultuur en identiteit.

Jos Swanenberg:

'Ons Brabantse dialect is voor mij levensbepalend geweest, zoals u kunt weten uit mijn eerdere artikel *De skónste taal van hil de wirreld, ook geschreven voor Brabants Erfgoed.*'

Ik sloot dat stuk af met:

'Voor mij is het eigen dialect altijd de taal van mijn hart gebleven. De taal die ons moeder ons leerde, gebruiken we nog steeds onder elkaar en dat zal zo blijven.'

De oudsten in mijn generatie zijn al weggevallen, maar de spraak van onze jeugd is immer verbonden aan de warmte van ons oude nest. Het is de enige taal waarin ik me helemaal thuis voel. Het is onze oertaal waarin we lachen, janken en zingen, waarin we voelen, denken, dromen en dichten.'

Foto: Brabants Erfgoed

Excursie boerderijen nabij De Roond op 6 mei 2023

Door Gerard Buiks

Onze gids Wilbert Steenbakkers ontvangt wat meer dan twintig leden op het parkeerterrein van 't Tweespan. Dat daar voor mij ook onbekende leden of aankomende leden bij zijn, is heel mooi. Mooi is ook deze lentedag waar we tussen de bloemen doorfietsend onze boerderijen bereiken, die overigens, met een uitzondering van die aan de Tongeren, geen boer als bewoner meer kennen. Voor burgers zijn blijkbaar oude boerderijen in het groen best welkom. Terecht vraagt Wilbert voor we vertrekken om aandacht voor elkaar bij het fietsen; steeds meer oudere fietsers -en zo mag ik deze excursie-groep toch wel duiden- raken betrokken bij ongevallen. Oud en snel op zo'n E-bike dat wil nog wel eens leiden tot botsen of vallen. Zeker als fietssende senioren intens aan het keuvelen slaan.

In zijn inleidend praatje geeft Wilbert aan dat hij tot enkel jaren terug niks van boerderijen wist. Maar ja als je in Liempde woont en je grootouders hadden zo'n ding en je wordt dan gevraagd voor het samenstellen van een boerderijenboek, dan is kennis van boerderijen toch een mooie bezigheid om je moderne werk te ontvluchten.

Wilbert leidt ons in met tekeningen en foto's over wat we eigenlijk gaan bestuderen op onze tocht. Hij heeft het over de hier als oudst voorkomende vorm n.l. de hallehuisboerderij, waarin mensen en hun vee bijna in dezelfde ruimte samenleefden, zij het gescheiden voor een brandmuur. De stal kende als ondersteunende structuur het houten gebint met ankerbalken. De hallehuisboerderij werd in de loop van de tijd uitgebouwd en leidde uiteindelijk tot het Brabantse langgeveltype. Het is duidelijk dat de boerderijen steeds veranderden, net als nu nog steeds door de zich steeds ontwikkelende landbouw. Dat geeft hoop in de huidige tijd waar

veranderingen in het buitengebied zich aankondigen.

Wilbert had de bewoners van de te bezoeken boerderijen niet vooraf gemeld van ons bezoek dat meest ook beperkt bleef tot het aanschouwen vanaf de belendende weg. In een geval turden we op grote afstand naar een oude boerderij verzonken in het groen; vergeten een verrekijker mee te nemen. Maar in een ander geval had Wilbert ons wel gemeld en konden we gastvrij naar binnen om de houten, oerdegelijke eiken, gebintstructuur te bekijken.

Als we na een paar uur terugkomen bij 't tweespan is het goed toeven op het terras onder het genot van een vriendelijke bediening met koffie, thee, gebak en andere beloningen na een beweegmiddag voor weer wat meer heemkundige senioren. Onze voorzitter Henk van Beers bedankt, gelet ook op het applaus terecht, Wilbert voor zijn deskundige leerzame begeleiding in Boxtels buitengebied. Een leerzame middag op deze Britse kroningsdag!

Foto's: Ruud van Nooijen

Excursiereis naar Kampen en Hattem

Uitnodiging voor deelname aan de jaarlijkse bus-excursie op zaterdag 23 september 2023

PROGRAMMA

- 08.00 uur Vertrek van de bus vanaf 't Tweespan Kapelweg 28, 5281 LR Boxtel
- 09.15 uur Aankomst in Apeldoorn voor koffie / thee met iets lekkers
- 10.00 uur Vertrek naar Kampen
- 10.30 uur Aankomst Kampen
- 10.45 uur Stadswandeling Kampen onder begeleiding van stadsgidsen
- 12.15 uur Lunch op eigen kosten in een van de vele restaurantjes
- 14.00 uur Vertrek naar Hattem
- 14.30 uur Aankomst Hattem
- 14.45 uur Demonstratie in Nederlands Bakkerijmuseum
- 15.30 uur Bezoek aan Nederlands Bakkerijmuseum
- 16.15 uur Vertrek naar Boxtel
- 18.00 uur Afsluitend diner bij restaurant 't Tweespan

Ook dit jaar heeft de reiscommissie weer een mooie, interessante en vooral gezellige dag samengesteld.

We verzamelen bij **restaurant 't Tweespan**.

Zorg dat u er op tijd bent, want om **08.00 uur** vertrekt de Belgische bus van **Touringcarbedrijf De Wilg BVBA**.

De vertrouwde koffie / thee-pauze met het lekkere gebak hebben we bij het Van der Valk-hotel in Apeldoorn.

Hierna rijden we naar **Kampen**.

Kampen is een kleine stad met een oude geschiedenis. Deze **oude Hanzestad**, vroeger gelegen aan de Zuiderzee, wordt voor ons ontrafeld tijdens een wandeling onder leiding van stadsgidsen. Zo komen we langs het voormalig **stadhuis**, het **Gotisch huis** en enkele 14^e-eeuwse kerken. Maar Kampen is ook bekend van de tabaksindustrie, zoals het door de Boxtelaar Karel van Susante opgerichte "Oud Kampen".

Na de rondleiding is er tijd voor de **lunch**. Dit is op eigen kosten en eigen gelegenheid. In het centrum van Kampen zijn hier genoeg restaurantjes voor.

Na de lunch pikt de bus ons hier weer op en brengt ons naar **Hattem**.

Na aankomst in Hattem krijgen we een **demonstratie in het Nederlands Bakkerijmuseum**. Daarna brengen we een bezoek aan **dit museum**. Wie weet raakt iemand enthousiast en wordt hobby-bakker?

Nadat het broodnodige vertier is geweest gaan we weer richting **Boxtel**. Als afsluiting hebben we nog een diner bij **restaurant 't Tweespan**. Hier kunnen we onder het genot van een 3 gangen-diner en een drankje nog nakletsen over de dag (maar ook over andere zaken).

Aanvullende informatie

Het verzoek is om uw auto niet op het parkeerterrein van restaurant 't Tweespan te plaatsen (dit blokkeert namelijk het parkeerterrein voor de andere gasten).

De lunch wordt op eigen gelegenheid en op eigen kosten gebruikt. In Kampen zijn veel restaurantjes te vinden. Houd er wel rekening mee dat onverwachte (grote) groepen vaak lastig zijn voor een restaurant (qua tijd die wij als bezoeker hebben). Ook vinden zij het meestal fijner om één rekening te verrekenen, maak hier dus met je eet-genoten een afspraak over. Houd er ook rekening mee dat wij niet de enige bezoekers aan Kampen en Hattem zullen zijn.

Bij het diner is het nodig om te weten of u vlees (schnittel of Bourgondische ham) of vis (vispannetje van zalm, kabeljauw en pangafilet) wilt hebben. Dit jaar mag u ook alvast over het toetje nadenken: Dame blanche, Appel crumble of Monchou. Uw keuze zal genoteerd worden bij het aanmelden en zal m.b.v. kaartjes kenbaar gemaakt worden. Dit om het restaurant in Boxtel behulpzaam te zijn.

Belangrijk is ook om, als u die heeft, uw museumkaart mee te nemen.

Aanmelden en kosten

De kosten voor het leuke programma van deze dag zijn € 70,- per persoon.

Deelname is alleen voor leden van Heemkunde Boxtel. Bent u alleen, dan kunt u tegen betaling van hetzelfde bedrag een vriend(in) of kennis meevragen.

Wat is inbegrepen: vervoer per luxe touringcar, informatiepakket, koffie/thee en wat lekkers, entreeprijzen, gidsen, fooi voor de buschauffeur en afsluitend diner.

Aanmelden kan op de volgende manieren:

Via reis@heemkundeboxtel.nl

Via 06-20038604 (Frank de Bont) of
06-54746703 (Elly van Hellemond)

Vermeld hierbij uw keuze voor het diner.

Betaling geschiedt door overmaking van € 70,- per persoon op rekeningnummer NL 79 RABO 012 871 2880 t.n.v. penningmeester Heemkunde Boxtel.

U bent definitief ingeschreven als deelnemer na ontvangst van het bedrag.

U dient zelf voor vervoer naar en van het restaurant te zorgen.

We hopen dat we u op deze mooie dag mogen verwelkomen.

De reiscommissie: Frank de Bont, Elly van Hellemondt en Wilbert Steenbakkers.

Foto's: Wilbert Steenbakkers

De Vorst

Een geschiedenis van buurtschap De Vorst en café/hoeve 'De Kleine Vorst'

Door Cees Bekkers

Hoeve 'De Kleine Vorst' door Cees Bekkers

Buurtschap De Vorst heeft een bewogen geschiedenis. Tot in de 19e eeuw is het een groot bos, zo'n veertig hectare groot, genaamd 'De Vorst'. Het bos met de toenmalige domeinhoef 'De Vorst' is dan eigendom van de heren van Boxtel. De eerste hoeve 'De Vorst' is waarschijnlijk al gebouwd in de 14^e eeuw, toen een deel van het bos door ontginning is verdwenen. In de 17^e en 18^e eeuw wordt het bos opnieuw ingericht en doorsneden met rechte dreven, die bij elkaar komen in het centrum, een zogenaamd sterrenbos. Op een oude kaart uit 1865 is nog te zien waar het sterrenbos

ooit heeft gelegen. Begin 20^e eeuw wordt het bos 'ontgonnen'. Boeren maken van alle 'woeste gronden' landbouwgrond. Van het bos, de dreven en de bebouwing blijft vrijwel niets meer over.

Met de grote ruilverkaveling van de jaren zeventig verdwijnen ook de laatste restanten van de mooie natuur in De Vorst. Tegenwoordig is De Vorst één groot weidegebied. In de ogen van de gemeente Boxtel een ideale locatie voor de aanleg van een industrieterrein.

In 1858 wordt hoeve 'De Kleine Vorst' gebouwd door Mahie, de laatste kasteelheer van Boxtel. 'De Kleine Vorst' wordt in 1992 gesloopt om plaats te maken voor de verdubbeling van de spoorlijn Boxtel - Eindhoven. Van 1919 tot ongeveer 1957 zijn Jan en Dina Janssen-Smulders eigenaar van hoeve 'De Kleine Vorst'. Aan de achterzijde van het markante pand is een nieuwe koeienstal en schuur gebouwd. In het voorhuis wordt een café gevestigd, vanzelfsprekend genaamd 'De Kleine Vorst'. In het café treedt Dina op als waardin en Jan houdt zich

*Het sterrenbos met (in de rode cirkel) hoeve 'De Vorst'.
Topografische kaart uit 1838*

De ligging van De Kleine Vorst is: sectie E nr. 637. De boerderij van Theodorus Bekkers was gelegen op De Vorst 5. In het kader van de herbenaming van het buitengebied met ingang van februari 1983 werd het adres De Vorst 3.

De huisnaam verwijst naar het toponiem De Vorst dat al in 1342 voorkomt. De Vorst wordt dan omschreven met silva 'bos' en nemus 'woud'. Vorst, ontstaan uit Middeleeuws Latijn forestis, is een veelvuldig voorkomend toponiem over het hele Nederlandstalige gebied. Het heeft de betekenis van 'domeinbos, vorstelijk bos'. 'Vorstelijk' bos wil zeggen dat het een bos is dat is voorbehouden als jachtterrein van de vorst. De vorst is hier de heer van Stapelen. (uit: 'Van de Aar tot de Zwarte Raaf' door Wim Veekens blz.225)

bezig met de boerderij. Achter de boerderij verhuurt Jan Janssen een stuk grond als voetbalveld aan Blauw Wit – Brabantia. Uit deze club ontstaat het latere RKVV Boxtel (Bok). Bij het niet voldoen van de huur dreigt Jan wel eens de koeien erop te laten grazen. Aan de overkant van de hoeve ligt de tennisbaan, waar in die tijd de notabelen van Boxtel 'n balletje komen slaan. Elk jaar is er 'n soort kleine kermis, waar niet veel meer staat dan de viskraam van Janus De Ruiter en een snoepkraam voor de kinderen met enkele kleine attracties, zoals koek slaan en koek verloten.

Gedanst wordt er ook in het café, waarbij Bertje van Kasteren de accordeon bespeelt en Jantje van Houtum gitaar en saxofoon. Het is er dan gezellig druk. Dus aan klandizie ontbreekt het niet in café hoeve 'De Kleine Vorst'. Tussen de hoeve en het spoor ligt nog 'n heel oud boerderijtje, het is in gebruik als bakhuis. In het woongedeelte bevindt zich een houtoven. De rest is in gebruik als paardenstal, varkens- en kippenhok. Dit oude boerderijtje wordt in 1956 gesloopt. Volgens mij is het als bakhuis gebruikte boerderijtje de voormalige domeinhoeve 'De Vorst'. Ik heb hiervan ooit een vermelding gevonden in enkele oude archieven, waarin het vervallen boerderijtje wordt beschreven.

Jan en Dina (mijn Opa en Oma) kopen de hoeve van Bert van Rooij, die het voorheen had gekocht van mevrouw Mahie van Stapelen. De familie Janssen woont en werkt tot 1948 op de hoeve. Jan en Dina verhuizen dan met nog drie thuiswonende kinderen naar het kleine huisje aan de overkant van de straat, tegenover de boerderij. Dit huisje is ooit de varkensopslag geweest van de exportlagerij Wijnbergen & Levano. Hierin wordt het teveel aan varkens tijdelijk ondergebracht. Als het later niet meer door de slagerij gebruikt wordt, koopt Jan Janssen het en laat het verbouwen tot woon-

huis. Het wordt dan een aantal jaren verhuurd aan Bert Rovers en later aan Kees van de Schoot. Vanaf 1948 komt schoonzoon Dorus Bekkers en dochter Martha Janssen op de hoeve. Zij pachten bijna negen jaar lang de hoeve van hun ouders/schoonouders Janssen. Daarna, in verband met vererving familie Janssen, kunnen zij de boerderij kopen. In 1962 is hoeve 'De Kleine Vorst' verkocht aan Jan Welvaarts, die er tot ongeveer 1992 heeft gewoond en gewerkt. En dan doet de slopershamer de rest.

Ondanks het feit dat café/hoeve 'De Kleine Vorst' niet echt heel oud is geworden, maar 134 jaar, ben ik toch van mening dat er in deze korte periode wel 'n beetje geschiedenis voor Boxtel is geschreven. Ook weten er in de jaren vijftig van de vorige eeuw veel mensen uit Boxtel en Liempde 'De Kleine Vorst' te vinden voor het ruime aanbod van diverse soorten fruit. Ik heb mijn jeugd, tot ongeveer mijn veertiende jaar, doorgebracht in De Vorst. In die tijd heb ik veel gezien en gehoord omtrent hoeve 'De Kleine Vorst'. Ik vind, dat ik door middel van deze schilderijen en het bijbehorende verhaal de geschiedenis van dit markante plekje van Boxtel, moest behouden.

De achterzijde van Hoeve 'De Kleine Vorst' door Cees Bekkers

Cees Bekkers is een zeer veelzijdig schilder, werkt en woont in Oisterwijk. Hij is geboren in maart 1947 in Best. Het Brabantse en Limburgse landschap is veelvuldig te zien in zijn schilderwerk, evenals portretten van mens en dier. Cees bracht zijn jeugd door op het Brabantse platteland. Reeds op jonge leeftijd was tekenen en schilderen een passie voor hem. Hij studeerde, experimenteerde en het kwam tot resultaat. Andere Brabantse schilders hebben grote invloed op zijn werk gehad. Niet gebonden aan mode of tijd maakt Cees op deze manier ingetogen, levensblijve schilderijen, waarin kleur en compositie een evenwichtig geheel vormen.

Misleidende toponiemen weerspiegeld in straatnamen, deel 5: Goorestraat

Door Wim Veekens

In deze Boxtel Kroniek wil ik aandacht besteden aan een toponiem uit het Boxtelse toponiemenbestand. Toponiemen/veldnamen - ook straatnamen vallen hieronder - zijn vaak niet helemaal wat ze lijken te zijn, zo blijkt ook nu weer!

In de Nieuwsbrief van mei 2021, september 2021, november 2021 en januari 2022 heb ik achtereenvolgens de 'vervormde' namen Glasvenseweg (Roond), De Schoonberg (Gemonde), Korte Steeg (Lennisheuvel) en Kalksheuvel (Tongeren) besproken. In deze aflevering bespreek ik de naam *Goorestraat* onder Kleinderliempde.

De Goorestraat ligt tussen de Eindhovenseweg en Liempdseweg.

We beginnen met een aantal attestaties (vermeldingen) van *Goorestraat* in aflopende tijdsvolgorde: *Goore straat*, 1895-1896/1908 (Atlas); *Buurtweg (zandweg): Het Goorstraatje*, 1891 (Wegenlegger); *het Goore Straatje*, 1832 (Kaart); *het Goorstraatje*, 1780 (Schepenbank); *het Goor Straatie*, 1748 (Schepenbank); *de Goor Straat*, 1739 (Stratenschouw). Met deze reeks attestaties lijkt *Goorestraat* een doorzichtige naam te zijn. Het eerste element wordt dan ook logischerwijs door Meijs in verband gebracht met de bodemgesteldheid: 'Goor is slijkerige, moerassige, waterige of ook aangeslibde grond.' In de toponymie is *goor* inderdaad een aanduiding voor 'slijk, moeras', vaak toegepast op percelen laag broekland, die na goede ontwatering meer dan eens gebruikt konden worden als hooiland.

Naast *Goorestraat(je)* komt *Gorisstraat(je)* voor, zoals de volgende attestaties laten zien: *het Goris-*

straatje, 1907 (Tiendendenregister); *Goris Straatje*, 1803 (Schepenbank); *straetie gent. Goris Straetje*, 1752 (Stapelen); *de steegde (...) de Goristraat*, 1733 (Schepenbank). Ook is de naam *Gorissteeg* opgetekend naast *Gorisstraatje: teulland aan de Goris Steeg, [streckende tot] de Steenwegh*, 1763 (Schepenbank). Tussen alle hierboven genoemde naamsvormen komt in 1747 de vorm *St. Goore Straatje* voor (Schepenbank). De voorbepaling met *St.* geeft aan dat in *Goorestraat* oorspronkelijk een vorm van sacrale naamgeving schuilgaat; in dit geval is het een verwijzing naar de heiligennaam *Sint-Goris*. Deze naam zien we terug in de vroegere Kleinderliempdse Sint-Goriskapel, die aan het begin van *Het voetpadt na[ar] Liempde* lag, 1766 (Schepenbank). De ligging van dit godshuisje komt ongeveer overeen met de huidige Liempdseweg 3. Het huisje is in het najaar van 1962 afgebroken. Enkele voorbeelden met *Sint-Goriskapel* zijn, al dan niet met het grondwoord *kapel* erbij: *land aan St^e Goris*, 1797 (Schepenbank); *aan St Goris Cappel*, 1703 (Schepenbank); *Lant aan St Gooris Cappel*, c.1657 (Verpondingsboek); *tot cleynder liemd, aan St^e Goris cappel*, 1641 (Schepenbank). *Goris* is een verkorte vorm van *Gregorius*, wat door een korte zinsnede in het Bosch' Protocol uit het jaar 1428 aangetoond wordt: *Gregorius dictus [= gezegd, genoemd] Gorys*. De oudste naamsvormen van het 'Klein-Liempdse kapelleke' zijn die met *Sint-Gregorius*, zoals blijkt uit: *ackerlant ghen. aan Sinte Gregoris Capell*, 1630 (Schepenbank);- *Jan Dirck Sutrix ende Erbert Bogarts, meesteren der Capellen van Sinte Gregoris tot Cleyen Liemde*, 1595 (Schepenbank) en: *groesvelt onder cleyen Lyemde bij Sinte gregores capelle*, 1556 (Schepenbank).

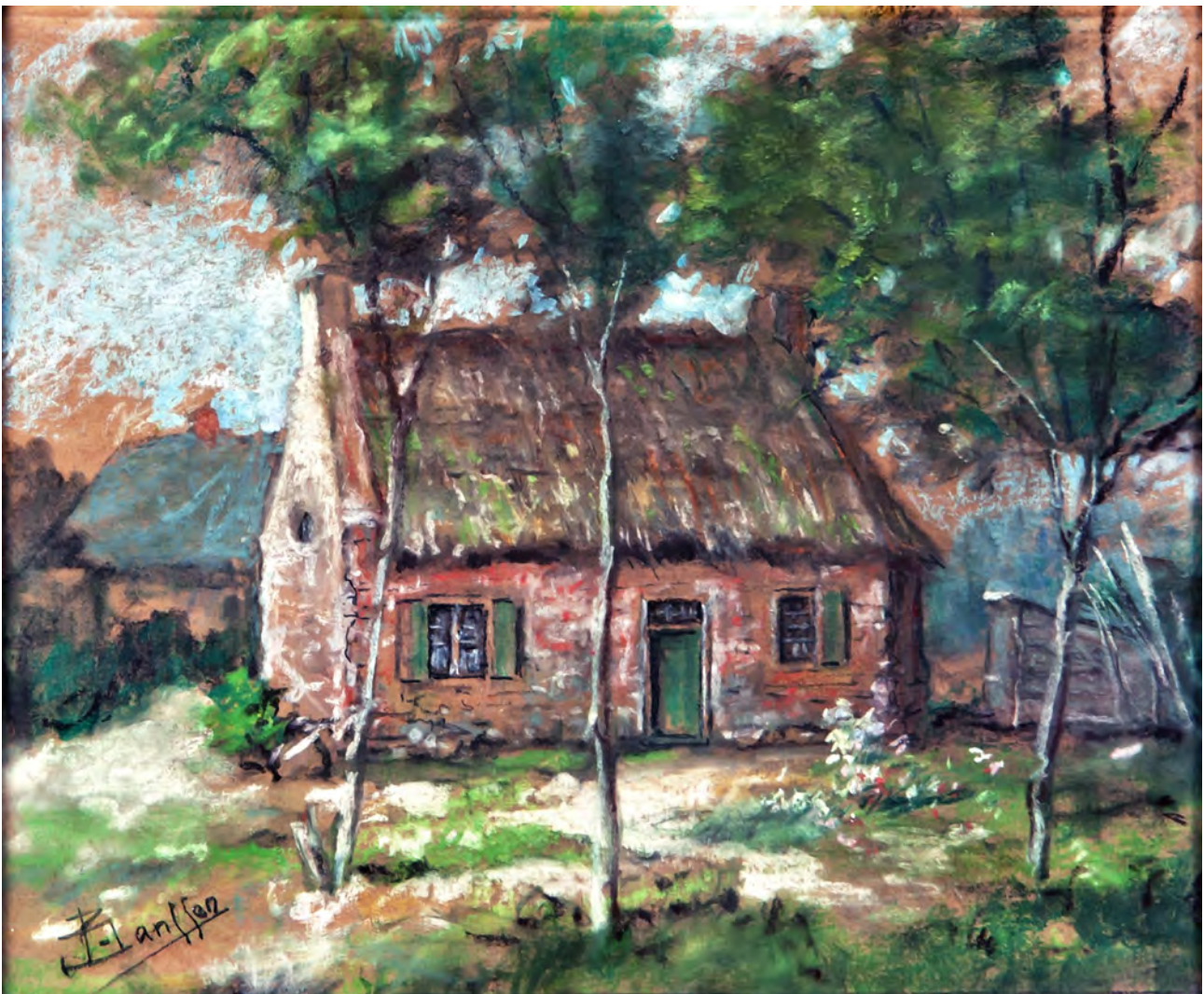
Wie was de heilige Gregorius? Er zijn verscheidene heiligen met de naam *Gregorius*, een naam die voortkomt uit het Grieks met de betekenis 'de

waakzame', de Griekse tegenhanger van de Latijnse naam *Vigilius* (v.d. Schaar). Het meest waarschijnlijk is dat het hier Gregorius de Grote / Dialogicus betreft die leefde van ongeveer 540 tot 604. In het jaar 590 is hij tot paus gekozen. Hij is een van de kerkvaders, een eretitel die toegekend werd aan belangrijke theologen uit de vroege tijd van het christendom. Zijn liefde voor armen en zieken maakt van hem een legendarische heilige. Hij is de patroon van onder meer geleerden, kerkzangers, leraren, metselaars, muziekbeoefenaars, scholieren, studenten en steenhouwers (v.d. Linden).

We sluiten af met een bewering van Schutjens over het naamloze bestaan van onder meer de Kleinderliempde kapel: "Van de twee weleer bestaan hebbende heiligen huisjes [= kapellen] in de gehuchten Lensheuvel en Klein-Liempde is niets overgebleven; zelfs kent men de heiligen niet, onder wier

bescherming zij hebben gestaan." De hierboven vermelde oude naamsvormen weerleggen niet alleen de opmerking van Schutjens, maar laten ook zien hoe waardevol oude naamsvormen zijn voor verklaringen van toponiemen, waartoe ook misleidende hodonimen of straatnamen behoren, zoals *Goorestraat!*

Geraadpleegd: Schepenbank Boxtel 1393-1811; Historische Atlas Noord-Brabant, 1991, bladnr. 628; Wegenlegger = Archief Gemeentebestuur Boxtel 1811-1932, inventarisnr. 1354, nr. 48; Kadastrale Kaart Sectie E, Klein Kiempde, eerste blad; Stratenschouw = Archief Dorpsbestuur Boxtel 1554-1811, B25; E. Meijs, De Boxtelse Straatnamen, 1989, nr. 106; Afgekochte Tienden 1874-1909, in: Huisarchief Stapelen (1294-1879); Verpondingsboek = Archief Dorpsbestuur, F2 folio 8; v.d. Schaar = J. van der Schaar, 1993, p.193; v.d. Linden = S. van der Linden, De heiligen, 1999, p.361; L. Schutjens, Geschiedenis van het Bisdom 's Hertogenbosch, 1872, deel 3, p.361-362.

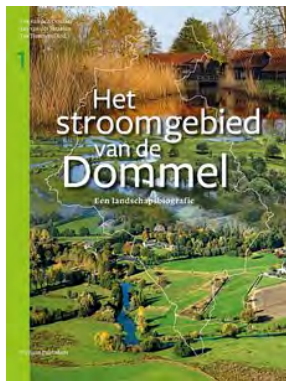

Gregoriuskapel. Pasteltekening door Pierre Janssen. Collectie N. Bekkers-Van Vught

Tussen Boxtels zand en Liempdse leem

Door Hanneke van der Eerden

Ronddolend door het Groene Woud vermoed je niet dat onder je voeten een steeds veranderd landschap verborgen ligt. De ons zo vertrouwde Dommel krijgt pas ver na de ijstijd de nu bekende meanderende bedding door Liempde en Boxtel op weg naar 's-Hertogenbosch. En dan nog duurt het vele eeuwen voordat de definitieve loop er ligt. Dat heeft te maken met de dekzandruggen, zoals de Selissenwal, waar het zoekende Dommelwater enkel omheen kan stromen. In Liempde heeft het water juist te maken met ondoordringbare leemlagen, waarop later het dorp Liempde ontstaat. De naam 'Liempde' verwijst niet voor niets naar 'leem'. In de onlangs verschenen boeken over **'Het stroomgebied van de Dommel, een landschapsbiografie'** staat dat allemaal uitvoerig beschreven. Voor iemand die vrijwel haar hele leven aan de Dommel heeft gewoond heb ik deze lijvige boeken meteen aangeschaft. Ook tijdens de cursus 'Liempdse Historie' ben ik een stuk wijzer geworden over onze ondergrond en maak jullie graag deelgenoot.

Pictures Publishers

Het Groene Woud heeft de variatie in landschappen voor een belangrijk deel te danken aan geologische krachten uit een ver verleden. Wie op school heeft opgelet weet dat Afrika zich nog steeds in noordelijke richting beweegt, waardoor een enorme druk op het Middellandse Zeegebied ontstaat. Langzaam zijn zo de Europese gebergten gevormd, zoals de Alpen, Pyreneeën en Ardennen. Daardoor ontstaan ten noorden van de Ardennen uitgestrekte noord-zuid breuklijnen. Sindsdien daalt het gebied van ons huidige Groene Woud met enkele honderden meters tussen twee van deze breuklijnen ten opzichte van de Kempenhorst in het westen en de Peel- en Maashorst in het oosten. Dit dalingsgebied wordt in de loop van miljoenen jaren door de wind weer opgevuld met zand, waardoor het reliëfverschil nu kleiner is. Deze Peelrandbreuk is bij Uden goed zichtbaar in het landschap en nog steeds in beweging, denk aan de

aardbevingen in 1932 bij Uden en 1992 bij Roermond.

Tijdens de voorlaatste ijstijd, 238.000 tot 126.000 jaar geleden, komt het landijs tot midden Nederland. De Rijn, Maas en Schelde voeren enorme hoeveelheden smeltwater en sediment af over Zuid-Nederland. De bodem van de huidige Noordzee ligt droog, je kunt zelfs naar Engeland lopen. Noordwester stormen blazen van daar veel zand naar onze gebieden. Even wordt het warmer en natter tot de laatste ijstijd aanbreekt, 116.000 tot 12.000 jaar geleden. Weer verplaatst de wind het zand van de opnieuw drooggevalle Noordzee als een deken over het Groene Woud. Door ophoping van dit zand ontstaan de dekzandruggen. Dit dekzand bevat weinig humus en is licht van kleur. De Kampina wordt in deze tijd gevormd. Harde winden blazen het pas afgezette dekzand weer verder naar het zuiden. Dat gaat door tot het grondwater wordt bereikt. De door de wind ontstane kommen vullen zich met regenwater en zo ontstaan de nu zo gewaardeerde vennen. Door de begroeiing met heide en karige boompjes leent de Kampina zich goed voor begrazing door schapen.

Kampina met vennen. Foto: Piet Rood

Behalve op de Kampina ontstaan er ook dekzandruggen in het noorden van Boxtel. In het hele gebied van de huidige Selissenwal komen veel zandruggen voor, die de Dommel dwingen haar loop naar het oosten te vervolgen. Van die landschappelijke schoonheid is in het huidige gebied weinig terug te vinden. Rond 1960 wordt voor de bouw van nieuwbouwwijk Selissen het hele gebied geëgaliseerd en veel zand gebruikt als ophoging el-

Afgraving Selissenwal

ders in Boxtel. De Kerkheuvel, met daarop de Sint Petrusbasiliek, is eveneens een natuurlijke zandheuvel, waar de Dommel omheen loopt en daarna al meanderend haar weg vervolgt.

Het heel fijne dekzand wordt na de laatste ijstijd door het dooiwater weggespoeld over de nog bevroren ondergrond en in lager gebied weer in laagjes afgezet. Dit is een langdurig en vaak herhaald proces, waardoor deze leemhoudende lagen een flinke dikte bereiken, vaak wel meer dan een meter. Leem is slecht waterdoorlatend, waardoor het water boven deze laag blijft staan en natte leembossen ontstaan, zoals de Geelders en Velder. Op deze vruchtbare natte leemgrond gedijen populierbomen uitstekend en die worden in de 19^e eeuw

massaal aangeplant voor onder andere de klompenindustrie.

Aan de Dommel in Kleinder Liempde breng ik mijn jeugd door. Later woon ik in het laaggelegen Boxtel-Oost wederom aan de Dommel. Door de lange funderingspalen is de aardbeving bij Roermond in 1992 hier heel goed voelbaar. In mijn volgende woonplek komt alles samen, een voormalige Dommelarm door de tuin, overal plakaten leem en zonder fundering staat het huis al eeuwenlang hoog en droog op een zandbank. En nu? Naar Liempde natuurlijk! Wie meer wil lezen over 'onze' Dommel kan ik de boeken aanbevelen, ze zijn te lenen in de heemkamer bij de bibliotheek.

Dommel en de Eindhovenseweg. Foto: Het Zuiden

Kleinder Liempde vanuit luchtballon in 2005

Archeologiedag Boxtel 2023

Door Hanneke van der Eerden

Tijdens het zonovergoten weekend van 21 en 22 mei 2022 zijn vrijwilligers in 11 tuinen in het centrum op zoek gegaan naar de oudste geschiedenis van Boxtel. Onder leiding van een archeoloog hebben volwassenen en kinderen in de tuinen putjes van 1 x 1 meter en 1 meter diep gegraven. Voor veel kinderen en volwassenen was dit hun eerste kennismaking met archeologie. Ze zeefden de uitgegraven grond en documenteerden alles wat ze tegenkwamen en stopten dit in zakjes. Het resultaat leverde meer dan 200 kilo aan scherven, botjes, stenen en dergelijke op. Dit werd allemaal gewassen en door vrijwilligers, samen met professionals, gedetermineerd.

Tijdens de Nationale Archeologiedag op 17 juni 2023 worden in het Oertijdmuseum in Boxtel door de archeologische werkgroep van Heemkunde Boxtel de resultaten getoond van dit Boxtelse CARE-project. CARE staat voor gemeenschapsarcheologie en stimuleert eigen inwoners op zoek te gaan naar de oudste geschiedenis van de eigen woonplaats. De Liempdse archeoloog Johan Verspay begeleidt het project. De conclusie is dat Boxtel ook voordat de heren van Boxtel hier rond 1050 neerstrijken al eeuwen lang bewoond is geweest. De door Verspay vertoonde film geeft een mooi beeld van de sfeer en de resultaten van het archeologisch weekend. Zie film op YouTube www.youtube.com/watch?v=QsnsYY84Zhg

Munt uit de zeventiende eeuw

In de achtertuin van Clarissenstraat 11 vindt bewoonster Marieke Schellekens een stukje van een glazen armband uit de La Tène-periode, de periode

vlak vóór onze jaartelling. Marieke laat zich als kunstenaar inspireren door de vondst en geeft via een mini-expositie een eigentijdse versie van deze armbanden.

Deel van een glazen armband

Dik Bol en Carlo Spee geven een overzicht van de door de vrijwilligers uitgevoerde werkzaamheden en de verwerking daarna van de opgegraven vondsten. Van de put in de Molenstraat van de familie Margry is per 10 cm een uitstalling gemaakt van alle vondsten. Dit geeft een mooi overzicht van wat er eeuwenlang in onze bodem is achtergelaten. Al met al een informatieve bijeenkomst met mooie resultaten en een zaal vol belangstellenden.

Vondsten uit put 8 van de familie Margry in de Molenstraat

Metaaldetectie:

Hoe ziet een detector er uit? Deel 3

Door Peter van Lierop

Een detector bestaat uit de metalen steel waaraan de schijf, al of niet draadloos, de elektronica-behuizing, meestal inclusief batterijen, een handgreep en een armsteun bevestigd zijn .

Hoe werkt een metaaldetector?

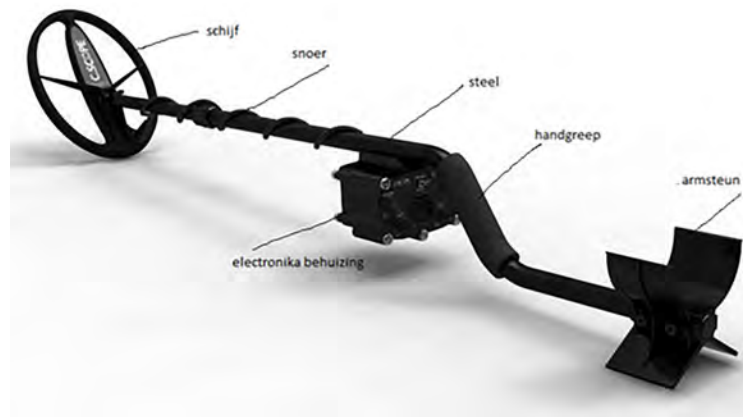
Ik geef u een beknopte beschrijving. Als eerste hebben we te maken met de grondbalans. Deze regelt de verstoringen die worden veroorzaakt door een teveel aan mineralen die in de grond aanwezig zijn. Sommige detectoren doen dat automatisch, andere moet je handmatig instellen. De metaaldetector zendt een elektro magnetisch signaal de grond in in de vorm van een kegel en ontvangt dit signaal ook weer terug. Zolang deze twee signalen in evenwicht zijn, hoor je niets. Ligt er een metaal voorwerp onder het bereik van je zoekschijf, dan is het evenwicht verstoord en hoor je een piepje.

Niet elke metaaldetector is hetzelfde. De één geeft ijzer liever aan dan de ander.

Om dit uit te leggen, verdeel ik alle vondsten in grofweg twee categorieën, te weten :

- **Ferro metalen**, dit zijn ijzeren voorwerpen of ijzerhoudend. Kan bv een spijker, hoefijzer, gereedschap of een bierdopje zijn.
- **Non ferro metalen**, te weten: zilverpapier, goud, lood, koper, messing, brons, tin, zilver, aluminium en allerlei legeringen.

Op de meeste detectoren zit de mogelijkheid om ijzer te 'discrimineren'. Zet je de discriminatieknop helemaal op nul, dan zal alles wat er onder de schijf komt een signaal geven, zowel ferro als non ferro. Draai je diezelfde knop omhoog, dan zal het gedeelte wat aan de linkerzijde van de knop zit, geen signaal geven. Op deze manier kun je zo veel metalen uitschakelen als je wilt. Meestal zit er ook een mogelijkheid op om het ijzer wel aan te geven, maar dan met een lage toon en de rest geeft een hogere toon. Zodoende kun je wel horen dat er ijzer ligt, maar je hoeft dan niet te graven. Dat je kunt horen of er ijzer ligt, is wel belangrijk. Waar ijzer ligt, moeten mensen geweest zijn en dan liggen er waarschijnlijk ook andere vondsten. Je kunt bij voorbeeld ook trekklipjes van een fris-

drankblikje uitschalen . Die hoor je dan niet meer. Bedenk echter wel dat je een gouden ring dan ook niet meer hoort omdat die grotendeels op dezelfde hoogte van de schaal zit. Op veel detectoren zitten nog veel meer instelmogelijkheden, maar dat wordt te specialistisch voor de meesten van ons. Dat laten we aan de kenners over.

Er zit natuurlijk ook een knop op om de gevoeligheid te kunnen optimaliseren. Deze kun je het beste laag zetten als je gaat zoeken. Zolang je geen valse signalen krijgt, kun je de knop steeds iets verder draaien, totdat je merkt dat je valse signalen krijgt. Draai hem net iets terug en je detector zal alle voorwerpen feilloos aangeven die onder de schotel liggen. Voorwaarde om een target te horen is wel dat je de schotel steeds beweegt, anders kan de schotel het voorwerp niet 'lezen'. De meeste detectoren zijn namelijk 'motion'-detectoren. Dat wil zeggen dat je de schotel altijd moet bewegen om iets te kunnen vinden. Hangt de schijf stil boven het voorwerp, dan kan deze het voorwerp dus niet goed 'zien'. Vroeger waren er wel detectoren die dat konden, die noemen we dan 'non-motion'. Deze techniek verbruikt echter veel energie en is daarom vervangen.

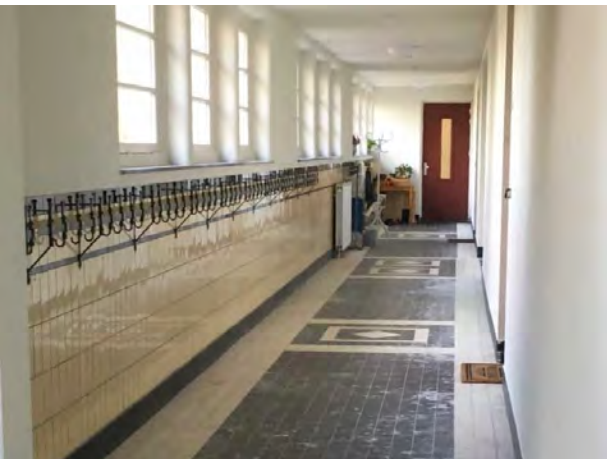
Wel is die nog op veel detectoren verborgen aanwezig in de vorm van de pinpoint. Door de pinpointknop ingedrukt te houden, wordt de toon luider naarmate je dichterbij het voorwerp komt.

Mocht je overwegen om zelf met deze hobby te beginnen, neem dan een niet te ingewikkelde metaaldetector. Later kunt je er altijd nog voor kiezen om de detector in te ruilen voor een exemplaar met meer mogelijkheden.

De papschool

Door Henk van Beers

1 september 1952. Met de moed der wanhoop stap ik, nadat ik eerst in de gang uit een zak aan een ijzeren haak mijn slofjes haal en over mijn schoenen aantrek, het lokaal binnen. Ik ruik de potloodlucht en zie voor me het 'zielige vetplantje' met die kleine rode bloempjes en die dikke groene, vettige blaadjes, waar je zo heerlijk de nagel van je duim in kan zetten. Mijn eerste tik op mijn vingers heb ik te pakken. Mijn kleuter- of papschool ligt precies aan de overkant van de grote rijksweg. Eigenlijk best ver weg van waar ik woon en in een voor mij totaal onbekende buurt. Het decor is zwaar gedateerd en kent een soort binnenplaats met meters hoge muren. Ik mis nog net het traliwerk. Zoiets dergelijks geldt ook voor de binnenkant.

Lange betegelde gangen met hoge borstwering en overal ijzeren kapstokken met sloffenzakken. Aan de muur hangen enkel heiligenschilderijen. Nonnen in kloosterkleding met zware, zwarte kappen op. Hun kleding ruikt droog. En, o wat duurt de

nostalgia varia

dag hier ontzettend lang. Een regelrechte ramp steeds weer te moeten werken aan die voor mij onwillige werkstukjes.

Papier prikken of knippen met botte schaarjes, kleuren, vouwen en plakken. Ik voel me als een vreemde in Jeruzalem. Vooral dat knippen en plakken is aan mij absoluut niet besteed. Ik kan het niet, zie het niet en wil het ook niet zien.

Kleine dunne lijntjes, stippellijntjes en prikken met een soort naald op een vilten matje. Niet voor mijn motoriek weggelegd. Bovendien laten mijn ogen het niet toe. Wat ik ook probeer met mijn linkeroog kijkend, zie ik een andere lijn dan met mijn rechteroog. En met beide ogen tegelijk levert het een steeds verspringend beeld. En dan die witte plak, weliswaar heerlijk ruikend, maar het blijft overal op zitten behalve waar het thuishoort. En plakken? Ho maar!

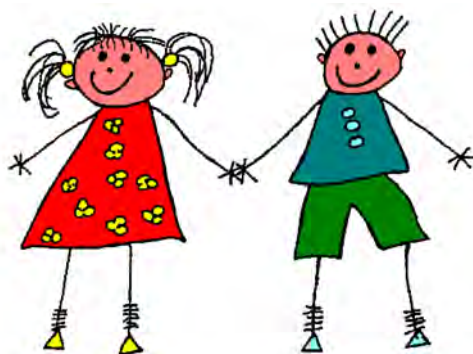
Als je dorst hebt moet je steeds vragen of je naar de kraan mag, evenals wanneer je naar de WC moet of wil. Die kleine wc's met die lage klapdeurtjes, die altijd een vieze weeïge geur verspreiden alsof het hele bataljon continue over de rand plast. Waarschijnlijk is dat ook zo. Ik voel me die eerste dagen akelig ellendig. Weg van huis, weg van mijn moeder, mijn broertjes en zusjes, helemaal alleen terecht gekomen in deze vreemd ruikende wereld. Een grote dikke zuster vertelt mij steeds wat ik wel en vooral niet moet doen. Vriendelijk, maar dat vertrouw ik na die tik niet helemaal. In stilte vraag ik me af hoelang dit verhaal gaat duren. Mijn zusje voelt zich hier naar mijn mening heel wat beter thuis. Boffen doet ze trouwens niet, zij mag twee volle jaren naar deze bewaarschool. Ik, een klein jaartje ouder, gelukkig maar één jaar. Het meest vreemde vind ik nog, dat de wereld buiten de school intussen gewoon doordraait. De melkboer en de bakker, ze komen volgens mijn moeder, gewoon nog aan de deur om hun spullen af te leve-

ren. En de kinderen thuis gaan gewoon naar bed of spelen de godganselijke dag in de box. En ook mijn vader vertrekt nog steeds in zijn goudgele overall elke dag naar de fabriek. Alleen voor mij is de wereld sinds vandaag totaal anders geworden. Sterker: eigenlijk bestaat er nog maar één wereld, de wereld van deze school. Ik beseft dat al het andere hieraan ondergeschikt is. Een regelrechte beproeving!

Maanden later gaat de enige niet-non, juffrouw Trees ons verlaten. We zingen uit volle borst en krijgen ter gelegenheid van haar vertrek, ik meen naar Canada, maar het kan net zo goed Den Dungen zijn geweest, allemaal een glaasje ranja, stevig aangemaakt met veel, heel veel water. Diep in de groeven van mijn geheugen zweeft het liedje: 'Trees, die heeft een Canadees.' Dat het iets met de oorlog te maken zou kunnen hebben, ontgaat me op dat moment volledig. Later denk ik wel eens, dat juffrouw Trees misschien wel tegen iemand van het andere geslacht is aangelopen en thuis of in het verre Canada met de gebakken peren zit. Trouwens over Canada gesproken, ronduit jaloers ben ik op hen die daar naartoe vertrekken. Zij krijgen alle mogelijke aandacht, heel de straat loopt uit bij hun afscheid, en allen zwaaien we ze uit en na. Ik laat mij vertellen dat ze eerst naar de wereldstad Rotterdam gaan, naar een enorme boot, die groter is dan de hele Sint Jan. Daar nemen zij, gewapend met zakdoek plaats aan de reling. Niemand aan de wal of op de boot houdt het droog als het Wilhelmus wordt gespeeld. Kippenvel! Het is een totaal andere wereld, heel wat verschillend van hier, waar ik in de kneuterigheid van de papschool bijna ten onder dreig te gaan. Wie heeft zoiets uitgevonden? Mijn eerder genoemde zus maakt op deze kleuterschool in mijn ogen grootse vorderingen, haalt mij in, laat mij achter en oogst het ene applaus na het andere. Haar werkstukjes zijn zeker in verhouding tot die van mij regelrechte meesterwerken. En haar van buiten geleerde versjes klinken meer dan acceptabel. Is zij slimmer, handiger? Ik weet het niet. Feit is wel, dat de bewaarschool en ik geen vriendschap voor het leven sluiten. Nog baal ik van al die 'werkjes'. Papieren huisjes, muizenrapjes, vlindertjes, het worden regelrechte nachtmerries. En dan die 'verplichte' dansjes. 'Joepie, Joepie is gekomen, heeft een meisje weggehaald, maar ik zal er niet om treuren, zo weer een ander gehaald!' Hooguit een goede oefening voor later. Voor mij hoeft het in ieder geval (nog) niet.'

De kleuterschool, bewaarschool, Fröbel- of Montessorischool was de school voor de leeftijdsgroep 4 tot 6-jarigen. Fröbel is de naam van een Duitse pedagoog, die vindt dat papiervouwen, knippen en plakken een prima methode is om kleuters te laten kennismaken met abstracte structuren. Driedimensionale lichamen als de bol, de kubus en de cilinder stimuleren de ontwikkeling van het kind. Hij vindt o.a. de eerste blokkendozen uit. Maria Montessori is van mening dat door de ervaringen die het kind opdoet het zich 'spelenderwijs' veel dingen eigen maakt. Montessori pleit daarom vooral voor een omgeving die zo aangepast is aan de behoeften van het kind dat het niet in zijn natuurlijke ontwikkeling belemmerd wordt. Voor mij is nu het nu, dik 70 jaar later, duidelijk welke richting toen voor mij was weggelegd. Gelukkig is niet ieder kind hetzelfde. Velen zullen onherroepelijk profijt hebben gehad met de Fröbelmethode. Ik heb echter het gevoel dat het voor mij enigszins genuanceerder ligt. Toen in de jaren 50, toen mijn kleuterschool werd geleid door goedwillende nonnen, die geweldig haar best deden. Wanneer ik de kleuterschool verlaat komt er een wet die het kleuteronderwijs en de subsidiëring daarvan regelt. Wij waren met 4 en 5 jaar nog niet leerplichtig en gaan pas daarna naar de 1ste klas van de lagere school. Voor mij kan dan de vlag uit, eindelijk een school waar ik wat aan heb. Je leert tenminste lezen en rekenen. En aan al dat gefröbel kwam, God zij dank, voor mij een einde.

Indien onbestelbaar:
De Houtbreker 23, 5283 ME Boxtel

Foto voorpagina:

Gerard van der Steen. Suisse (ordebewaarder) van de St. Petruskerk en tuinman van kasteel Stapelen. Hier op het houten bruggetje aan de Grote Beemd, dat toegang geeft naar het park van Stapelen.

Colofon

WEBSITE: www.heemkundeboxtel.nl
BEELDBANK: www.beelddbankboxtel.nl
BOEKENBANK: www.boekenbankboxtel.nl
BIDPRENTJES : www.bidprentjesboxtel.nl
FACEBOOK: www.facebook.com/heemkundeboxtel

VOORZITTER:

Henk van Beers

PENNINGMEESTER:

Nellie van den Brandt-Boselie
E-mail: penningmeester@heemkundeboxtel.nl
Rek.nr.: NL79 RABO 0128712880
t.n.v. Heemkundekring Boxtel

SECRETARIS EN LEDENADMINISTRATIE:

Christ van Eekelen
De Houtbreker 23
5283 ME Boxtel
Telefoon: 0411-675818
E-mail: secretaris@heemkundeboxtel.nl

REDACTIE:

Christ van Eekelen
Hanneke van der Eerden
Nellie van den Brandt-Boselie
Nel van Doorn- van de Langenberg
E-mail: redactie@heemkundeboxtel.nl

Open MONUMENTENDAG

Vooruitblik Open Monumentendag 9 september 2023

Het landelijke thema van dit jaar is Levend Erfgoed. Daarom zal er in Boxtel aandacht worden geschonken aan beroepen, die hun oorsprong in vorige eeuwen vinden en nu nog steeds in aangepaste vorm bestaan. Hierbij moet u denken aan bakkers, klompenmakers en imkers. Daarnaast staat de al honderden jaren bestaande manier van gezamenlijk musiciëren in harmonieën en fanfares in de belangstelling.

Dit jaar worden alle vier de Boxtelse kernen in het programma betrokken. Zo zijn bijvoorbeeld de Sint Petrusbasiliek in het centrum, de Sint Willibrorduskerk in Esch, Sint Theresiakerk in Lennisheuvel en de Sint Jans Onthoofdingskerk in Liempde open. Ook het MUBO, Museum Vekemans en Museumboerderij De Kleuskes hebben hun medewerking toegezegd. In totaal zullen er 19 locaties die dag te bezoeken zijn.

Er zal een fietsroute komen die de 19 locaties met elkaar verbindt. Hierin zullen rustpunten zoals De Koekebakker in Lennisheuvel en D'n Liempdse Herd worden opgenomen waar activiteiten en demonstraties zullen zijn.

Voor de kinderen worden er op de Markt in Boxtel activiteiten en spelletjes georganiseerd.

Kortom 9 september belooft een interessante dag te worden. Door middel van een extra nieuwsflits zullen we u medio augustus van het definitieve programma op de hoogte brengen. Op de site www.openmonumentendag.nl/comite/boxtel/ is dan ook alle informatie te vinden.

Jaaroverzicht Heemkunde Boxtel 2023

9 september	Open Monumentendag
21 september	Virtuele interactieve historische wandeling door oud Boxtel door Christ van Eekelen
23 september	Grote excursie
19 oktober	Dialecten in Brabant door Jos Swanenberg
23 november	Moord op Italiaanse marskramer door Leon Vingerhoeds